

سنجش نقش ورزش در بر ساخت گرایش‌های هویت‌خواهانه

سید محمد تقی رئیس السادات^۱

افشین متقی^۲

سید نصرالله سجادی^۳

حسین ربیعی^۴

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۱۰/۳

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۳/۱۱

ورزش به مثابه یک واقعیت و رفتار اجتماعی می‌تواند فضایی برای تجلی و بازنمایی کنش‌ها و رفتارهای هویت‌خواهانه باشد. این امر، به‌ویژه در جهان ارتباطاتی و اطلاعاتی امروز و محبوبیت فزاینده شماری از ورزش‌ها، قابل تامل است. هویت‌خواهی از مهمترین شاخص‌های ملی‌گرایی است. در عصر حاضر با وجود گرایش کشورهای به سمت جهانی شدن، ملی‌گرایی و گرایش‌های هویت‌خواهانه نیز همچنان مورد پذیرش ملت‌ها و کشورها هستند. هدف پژوهش حاضر، بررسی چگونگی تاثیر ورزش بر هویت‌خواهی است. روش تحقیق در این پژوهش، پیمایشی است که با تدوین پرسشنامه و روش نمونه‌گیری خوشه‌ای، نظر ۱۲۰ نفر از اعضای هیئت علمی و دانشجویان دکتری رشته‌های مدیریت ورزشی و جغرافیای سیاسی در دانشگاه‌های تهران درباره تاثیر ورزش بر شاخص‌های هویت - شامل هویت ملی، ملیت و ناسیونالیسم و دولت - ملت‌سازی - پرسیده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که ورزش می‌تواند فضایی برای بروز و تقویت هویت ملی باشد؛

مانند نتایج درخشان ورزشکاران ایرانی در المپیک ۲۰۱۲ لندن و افزایش وزن ژئوپولیتیکی ایران در جهان اسلام، ملیت و ناسیونالیسم نیز می‌تواند در مسابقات ورزشی تجلی یابد و تاثیر سیاسی و ژئوپولیتیکی خود را برجای بگذارد؛ مانند قهرمانی کشور قطر در جام ملت‌های آسیا ۲۰۱۹ که به ابزاری برای خودنمایی این کشور در مقابل ژئوپولیتیک تحمیلی عربستان تبدیل شد. همچنین، ورزش می‌تواند فرایند دولت-ملت‌سازی را نیز تحت تاثیر قرار دهد.

پس‌نهادهای پژوهش حاضر این است که مدیران، مسئولان و سیاست‌گذاران، نقش ورزش در مسائل هویتی و ملی‌گرایانه به عنوان یک اصل راهبردی در سیاست‌های کلان ملی و کشوری را در نظر گیرند.

واژگان کلیدی: ورزش، هویت، ملیت، ناسیونالیسم و دولت-ملت

مقدمه

ورزش به مثابه یک کوشش جمعی، در دوران مدرن ماهیت و کارکردی چندلایه یافته و به فضایی برای پیوند مولفه‌های سیاسی و اقتصادی در مقیاس‌های گوناگون تبدیل شده است. حکومت‌های ملی و مجامع بین‌المللی با تشکیل وزارتخانه‌ها و سازمان‌های مربوطه در مقیاس ملی و نهادها و انجمن‌ها در مقیاس بین‌المللی توجه ویژه‌ای را به ورزش معطوف داشته‌اند و از نقش و جایگاه آن در راستای توسعه اهداف سیاسی و اقتصادی استفاده می‌نمایند، چراکه رویدادها و فعالیت‌های ورزشی تأثیر روزافزونی بر فعالیت‌های گوناگون انسان، از جمله فعالیت‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی دارند (چرنوشنکو، ۱۳۹۴: ۲۵). ورزش در عصر ارتباطات و جهانی شدن از یک موضوع صرف ورزشی خارج شده و در طول سال‌های متمادی، اثرات ماندگاری در عرصه‌های مختلف اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و تجاری شهرها و نواحی پیرامون گذاشته است (رجانی، ۱۳۹۵: ۵۸)، امروزه اهمیت و جاذبه‌های ورزشی چنان فراگیر و همه‌گیر شده که قسمت مهمی از صنعت توریسم به «توریسم ورزشی» تعبیر می‌شود و علی‌رغم اینکه تأسیسات گسترده، فضا، امکانات و سرمایه‌های زیادی می‌طلبند، بازده اقتصادی، اشتغال‌زایی و شهرت فراوانی را برای شهر میزبان به ارمغان می‌آورد (جرفی و رسولی، ۱۳۹۳: ۱۰)؛ به طوری که معمولاً کشورهای میزبان بازی‌های المپیک و جام جهانی در سال قبل و سال برگزاری رویداد ورزشی در کشورشان، روند رو به رشدی را به لحاظ رشد تولید ناخالص داخلی شاهد هستند. از این گذشته، ورزش در یک چارچوب زمانی کوتاه در اوایل قرن نوزده میلادی - زمانی که بسیاری از ورزش‌ها برای اولین بار نهادها و سازمان‌های حاکم آن‌ها تأسیس شد - متحول گردید و تقریباً در تمام رشته‌های ورزشی تغییراتی برای شکل دادن نظم ورزش به منظور رقابت‌های بین‌المللی، فرآیندی که «ورزشی شدن» نامیده می‌شود، رخ داد؛ توسعه و تحولاتی همچون تأسیس نهادهای حاکم، کتاب قوانین، زمان و فضا که پارامترهایی برای تعامل رقابتی و تغییر آزادتر بازی‌های قومی که از قبل وجود داشته‌اند (الیاس و داوونینگ، ۲۰۱۸: ۲۵). به عنوان یک مثال تاریخی، ورزش تنیس یکی از اولین ورزش‌های مدرن بود که برای بین‌المللی شدن شروع به توسعه شاخصه‌های جهانی کرد. این بازی در سال ۱۸۷۴ توسط آمریکا معرفی شد (کوپر^۱، ۲۰۱۴: ۵۷). اولین مسابقات نیمه‌رسمی تنیس شامل بازیکنانی از آمریکا، کانادا و انگلستان در سال ۱۸۷۸ در نیو پورت ایلات متحده آمریکا برگزار شد. این دوره از مسابقات، طلایه‌دار اولین رقابت تیم‌های بین‌المللی در سال ۱۹۰۰ شد؛ به گونه‌ای که «چلنج کاپ^۲ بین‌المللی تنیس روی چمن» نامیده شد. شرکت در رقابت برای همه کشورهایایی که انجمن رسمی تنیس را برای سازمان‌دهی و توسعه ورزش تأسیس کرده‌اند، آزاد بود (اسمارت^۴، ۲۰۱۷: ۸۶). استدلال شده است که مجموعه این رخدادهای ورزشی به عنوان تعامل و همکاری درونی تعدادی از فرآیندهای پیچیده سیاسی دولت‌ها در مقیاس بین‌المللی حاصل شده است (کوپر، ۲۰۱۴: ۶۰). بنابراین ورزش از سویی به جهانی شدن صلح و از سوی دیگر، به محلی شدن رقابت‌ها کمک می‌کند

1. Elias and Dunning
2. Cooper
3. Challenge Cup
4. Smart

(مالمیر، ۱۳۹۵: ۳۰). ضرورت همگرایی، مشارکت و ترویج همزیستی با رویدادهای جهانی مانند ورزش از اواخر دهه پنجاه و اوایل دهه شصت میلادی به دلیل شرایط ویژه جهانی و رشد تدریجی ارتباطات بیشتر نمود پیدا کرده است. فدراسیون‌های بین‌المللی و انجمن‌های بین‌المللی جام جهانی (غفوری و هنرور، ۱۳۹۶: ۱۰۵)، بازی‌های کشورهای مشترک‌المنافع، حضور قهرمانان ورزشی بین‌المللی، تجارت جهانی پوشاک ورزشی، افزایش قدرت سازمان‌های ورزشی بین‌المللی، رویدادهای بزرگ ورزشی، جهانی شدن رسانه‌ها، مهاجرت بازیکنان و مربیان، تیم‌های فراملی و توسعه ورزش و توریسم ورزشی از مصداق‌های ورزش به‌شمار می‌روند (لوپز و ابراین^۱، ۲۰۱۹: ۸۷). همچنین، ورزش می‌تواند در ترکیب یا تجزیه ساخت و بافت قومی کشورها نیز موثر باشد. به عنوان مثال، عملکرد بازیکنان لهستانی تبار و ترک‌تبار تیم ملی فوتبال آلمان در موفقیت‌های این تیم تأثیرگذار بوده است و به همین دلیل، نگاه‌های نژادپرستانه سابق به مهاجران در آلمان تا حد زیادی تعدیل شده است (خبیری و فتاحی زاده، ۱۳۹۸: ۱۵). با توجه به اهمیت ژئوپلیتیکی ورزش، پژوهش حاضر به بررسی مصادیق هویت خواهانه در ورزش پرداخته است تا مشخص شود که چگونه ورزش می‌تواند به عنوان عامل و نیرویی در جنبش‌های هویت خواهانه و ملت-قومیت محورانه باشد.

استفاده از ورزش به عنوان یک استراتژی برای ارتقای اخلاق و رفتار اخلاقی در ورزش و حفاظت از حقوق بشر باید به عنوان یک سلاح بسیار قدرتمند باشد. ورزش و رویدادهای ورزشی توسط انقلابیون و اصلاح طلبان برای جنگ در مقابل نژادپرستی به کار گرفته شده است (Radchenko, 2018: 132). کمیته المپیک در مورد حقوق بشر (OCHR^۲) در بازی‌های المپیک ۱۹۶۸ مکزیک نقش فعالی بازی کرد. در این بازی‌ها ورزشکاران نامی سیاه پوست اقدام به اعتراض و تحریم بازی‌ها نمودند. آنها بازوهای خود را با باندهای سیاه پوشانده، دستکش‌های سیاه و جوراب‌های سیاه پوشیده بودند و یک شال (دستمال) سیاه به گردن خود آویخته بودند تا به بی‌عدالتی در مورد سیاه‌پوستان در آمریکا اعتراض کنند (Guoqi, 2019: 18). به این ترتیب که اسمیت و کارلوس، قهرمانان سیاه‌پوست آمریکایی در رشته دوومیدانی به هنگام دریافت مدال طلا و برنز خود، با سربهایی به زیر افکنده درحالی‌که دستکش‌های سیاهی به دست داشتند، دست‌ها را به سوی آسمان بلند کردند و به این ترتیب، اعتراض خود را نسبت به رفتار دولت آمریکا در برخورد با سیاهان نشان دادند و افکار عمومی جهان را متوجه وضعیت نامطلوب سیاهان در آمریکا کردند (Alegi, 2018: 20).

ورزش و ضد استعمارگرایی^۳

ورزش به دلیل داشتن ظرفیت و پتانسیل سیاسی و ارزش‌های بی‌آلایش توانسته است به وسیله دولت‌های ضد استعماری یا ورزشکاران ملل جهان سوم و استعمارزده در معرفی استعمار و عاملان آن ایفای نقش کند (Bloyce and Smith, 2019: 11). مثال‌های آن بسیار است که از جمله می‌توان به اقدام سمبلیک مارادونا علیه اشغال جزایر مالویناس توسط انگلیس (Houlihan and Zheng, 2013: 24)، حرکت نمایشی ورزشکاران سیاه‌پوست آمریکا در سال ۱۹۶۸ در زمان قرار گرفتن بر سکوی قهرمانی در مخالفت با نژادپرستی دولت این

1. Lopez & O'Brein

2. Office of Civilian Human Resources

3. Anti-Colonialism

کشور علیه سیاه پوستان (Houlihan and White, 2012: 40)، نبرد چریک‌های فلسطینی با مأموران امنیتی اسرائیل در بازی‌های سال ۱۹۷۲ مونیخ، تحریم بازی‌های المپیک مسکو و لس آنجلس از سوی جمهوری اسلامی ایران به ترتیب به دلیل اشغال افغانستان توسط روس‌ها و زورگویی‌های آمریکا به کشورمان و عدم مسابقه ورزشکاران ایرانی با ورزشکاران اسرائیل به دلیل نامشروع بودن موجودیت آن اشاره کرد (Cho, 2018: 46). در مورد اخیر حتی احتمال حذف ایران از بازی‌های المپیک ۲۰۰۴ وجود داشت، اما ورزشکاران ایران با این اقدام این پیام را به جهانیان دادند که ارزش‌های سیاسی این کشور با سیستم متعارف ورزشی لزوماً مطابق نیست.

ورزش و محیط‌زیست

در بازی‌های جهانی و المپیک‌های اخیر شعارها و فعالیت‌های امیدبخشی در مورد محیط‌زیست و حفاظت از آن بیان شده است و سازمان‌های ورزشی فعالیت‌های مربوط به خود را در التزام به حفظ و نگهداری از محیط‌زیست می‌دانند (Green and Houlihan, 2015: 72) - برعکس بسیاری صنایع دیگر که مخرب محیط‌زیست هستند. در سال ۱۹۹۴ پس از پایان بازی‌های زمستانی لیلی هامر نروژ که طی آن توجه خاصی به حفاظت از محیط‌زیست گردید، رئیس کمیته بین‌المللی المپیک موافقت‌نامه همکاری با برنامه محیط‌زیست سازمان بین‌الملل را به امضا رساند (Grix, 2019: 23). بر این اساس، در سال ۱۹۹۵ کمیسیون ورزش و محیط‌زیست در کمیته بین‌المللی المپیک تشکیل گردید و اولین کنفرانس جهانی در همین سال در شهر لوزان سوئیس برگزار شد (Houlihan, 2017: 36). هدف از تشکیل این کمیسیون، اجرای اقداماتی در جهت افزایش آگاهی زیست‌محیطی در مجامع ورزشی و تلاش به منظور کاهش اثرات مخرب فعالیت‌های ورزشی در عرصه محیط‌های طبیعی می‌باشد. در حال حاضر محیط‌زیست به عنوان سومین رکن المپیزم بعد از ورزش و فرهنگ مطرح می‌باشد (Kahtani, et al, 2013: 66).

ژئوپولیتیک ورزش

ژئوپولیتیک را می‌توان به عنوان علم بررسی رقابت و یا تعامل در نظام جهانی در نظر گرفت؛ رقابت و تعاملی که بر شناخت ویژگی‌ها و واقعیت‌های سرزمینی متکی است (مجتهدزاده، ۱۳۹۱: ۱۱۸). از سوی دیگر، ورزش و مسابقات ورزشی به طور گسترده‌ای وارد زندگی خصوصی، عمومی مردم جهان شده و در رفتار افراد، جوامع، دولت‌ها و رسانه‌ها تاثیر می‌گذارد. صرف نظر از ابعاد زیستی - بهداشتی، اقتصادی و اجتماعی، سرگرمی و تفریحی ورزشی و مسابقات ورزشی این پدیده دارای نتایج سیاسی است که روابط دولت‌ها و گروه‌های اجتماعی را تحت شعاع قرار می‌دهد و با مفاهیمی چون: قدرت ملی، رقابت همگرایی، واگرایی، ستیز و منازعه ناسیونالیسم و ملی‌گرایی، ایجاد وحدت ملی و نظایر آن پیوند می‌خورد و بر نگرش و رفتار دولت‌ها و ملت‌ها نسبت به هم دیگر تاثیر می‌گذارد. ژئوپولیتیک ورزشی که به مطالعه موارد مزبور می‌پردازد، یکی از بسترهای مناسب برای تولید و گسترش گزاره‌های علمی و کاربردی در قلمرو ژئوپولیتیک است (حافظ‌نیا، ۱۳۹۰: ۱۰۸). مفاهیم اساسی در ژئوپولیتیک با ورزش ارتباط نزدیکی دارد. به عنوان مثال، برای بحران ژئوپولیتیکی می‌توان جریان کشمکش مرزی هندوراس و السالوادور را نام برد که بعد از یک مسابقه فوتبال این بحران رو به وخامت گذاشت و به جنگ بین دو کشور انجامید (Swart et al, 2017: 71) یا در بحث انزوای ژئوپولیتیکی می‌توان

به تحریم کشور اسرائیل توسط اعراب در دهه ۷۰ میلادی اشاره کرد که در نهایت فدراسیون‌های ورزش این کشور جزو اروپا محسوب شدند (Merkel, 2015: 381). در بحث‌های هویت ملی می‌توان خوشحالی مردم ولز از صعود کشورشان به بخش نیمه نهایی مسابقات یورو ۲۰۱۵ و عدم صعود انگلستان همزمان با جریان خروج انگلستان از اتحادیه اروپا اشاره کرد. همچنین خوشحالی مردم کاتالونیا از پیروزی تیم بارسلونا برابر رئال مادرید، یکی دیگر از این موارد است (Walters, 2018: 30). در بحث وابستگی ژئوپولیتیک و تاثیر آن بر ورزش، باید به کشورهای بلوک شده از تحریم المپیک ۱۹۸۴ توسط شوروی اشاره کرد. بیشتر کشورهای تابع جریان کمونیستی این مسابقات را تحریم کردند و یا برعکس کشورهای حاوی جریان غرب به رهبری آمریکا نیز مسابقات المپیک ۱۹۸۰ مسکو را تحریم کردند (Swart, et al, 2017: 25). در واقع، ژئوپولیتیک ورزش مانند سایر گرایش‌های ژئوپولیتیک و اساساً مانند سایر علوم به مثابه تیغ دو دم عمل می‌کند. کارکرد مثبت آن از طریق ایفای نقش به عنوان عاملی اجتماعی کننده و وحدت بخش در شکل دادن و دائمی ساختن بسیاری از ارزش‌های اجتماعی مانند سخت کوشی، از خود گذشتگی، بازی منصفانه، وفاداری، تعهد، قابلیت، اعتماد و نظم شخصی ظاهر می‌شود. بعد منفی رویدادهای ورزشی نیز از رهگذر بازتاب پاره‌ای از خشونت‌ها که به شکل برجسته‌ای در جامعه وجود دارد از قبیل نژادپرستی بروز می‌کند (احمدی پور، ۱۳۹۰: ۴۲).

روش شناسی پژوهش

این تحقیق، از نوع توصیفی-تحلیلی بود که به شکل پیمایشی و میدانی انجام گرفت. در این پژوهش، با استفاده از پرسشنامه، به بررسی نظرات متخصصان و کارشناسان در مورد مولفه‌ها و شاخص‌های هویت خواهانه در ورزش پرداخته شد. جامعه آماری این تحقیق را تمامی اساتید دانشگاه و دانشجویان دکتری رشته مدیریت ورزشی و جغرافیای سیاسی در دانشگاه‌های دولتی و آزاد تهران تشکیل می‌دادند که تعداد ۱۲۰ نفر با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای به عنوان نمونه تحقیق در نظر گرفته شدند. متغیر هویت در این تحقیق در سه شاخص هویت ملی، ملیت و ناسیونالیسم و دولت-ملت سازی^۱ طبقه‌بندی شد. تجزیه و تحلیل در بخش آمار استنباطی برای پردازش متغیرها و ابعاد اصلی تحقیق با به‌کارگیری بسته‌های نرم‌افزاری آماری SPSS نسخه ۲۱ و Lisrel 8.5، برای بررسی فرض نرمال بودن توزیع آماری از طریق آزمون کولموگروف-اسمیرنوف انجام شد که حاکی از توزیع نرمال داده‌ها بود. در نهایت، از تحلیل عاملی برای اولویت‌بندی شاخص‌های سه‌گانه مرتبط با هویت استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

در این بخش، یافته‌های پژوهش در سه بخش یافته‌های توصیفی، یافته‌های استنباطی و اولویت‌بندی و مقایسه شاخص‌ها ارائه می‌شوند.

در این تحقیق، بیشترین تعداد پاسخ‌دهندگان را مردان با ۶۵/۸۳ درصد (۷۹ نفر) و افراد زیر ۳۰ سال با ۵۶/۶۶ درصد (۶۸ نفر) تشکیل می‌دادند. میانگین سنی پاسخ‌دهندگان ۳۳/۶۸ سال و میانگین سابقه کار آن‌ها

۸/۲۶ سال بود و بیشتر پاسخ‌دهندگان دانشجویان دوره دکتری، با ۶۲/۵۰ درصد (۸۱ نفر) و بقیه اعضای هیئت علمی با ۳۲/۵۰ درصد (۳۹ نفر) بودند. علاوه بر این، بیش از نیمی از پاسخ‌دهندگان را افرادی تشکیل می‌دادند که سابقه کاری آن‌ها کمتر از پنج سال بود. برای تبیین یافته‌های استنباطی در این بخش، ابتدا پیش فرض‌های ورود به نوع آزمون مورد ارزیابی قرار گرفت و برای اولویت بندی هر یک از ابعاد مختلف هویت از تحلیل عاملی مرتبه دوم استفاده گردید. همچنین برای مقایسه و اولویت بندی دیدگاه‌های نمونه‌های تحقیق از بارهای عاملی به دست آمده، از تحلیل عاملی تأییدی بهره گیری شد.

جدول ۱: دیدگاه نمونه تحقیق درباره اثرات ورزش بر هویت ملی

ردیف	گویه‌ها	دیدگاه مثبت	دیدگاه بی‌طرفانه	دیدگاه منفی	دیدگاه بی‌طرفانه	دیدگاه مثبت	میزان بار
۱	ورزش در برپا ساختن و تقویت هویت‌های ملی تاثیر دارد.	۸۱/۷	۱/۷	۱۶/۷	۵/۵۹	مثبت	متوسط
۲	ورزش در قالب رقابت‌های بین کشورها، در تحکیم و تداوم نظام و ستفالیایی کشور - محور تاثیرگذار است.	۵۶/۷	۱۹/۲	۲۴/۲	۴/۶۵	مثبت	کم
۳	رقابت‌های ورزشی بین کشورها، نیروی ناسیونالیسم را بر می‌انگیزد و تصاویر ذهنی مثبتی بر مرزهای ملی را تقویت می‌کند.	۸۳/۳	۰/۸	۱۵/۸	۵/۷۴	مثبت	متوسط
۴	ورزشی مانند فوتبال در تقویت روحیه ملی و اتحاد ملی و وفاداری بیش تر به ارزش‌های ملی تاثیرگذار است.	۸۴	۰	۱۵/۹	۵/۹۲	مثبت	کم
۵	ملت‌ها از طریق پیکارهای ورزشی مانند فوتبال خود را در جهان معرفی می‌کنند و یا به نبرد با یکدیگر می‌روند.	۶۲/۷	۱۷/۵	۱۹/۱	۴/۸۷	مثبت	کم
۶	کارکرد ورزش، عموماً تجویز و تبلیغ یک هویت ملی خاص است؛ هویتی که بسته به این‌که کدام جناح سیاسی-مذهبی تر یا ملی تر- در یک برهه خاص زمانی وجه غالب را داشته، در تغییر بوده است.	۶۳/۴	۱۳/۳	۲۸/۳	۴/۶۳	مثبت	کم
۷	ورزش مدرن و حرفه‌ای نقش مهمی در ساخت و قوام این جامعه تصویری و پیوند ذهنی ملت‌ها دارد.	۷۹/۲	۲/۵	۱۸/۳	۵/۴۴	مثبت	کم
۸	وقتی تیم‌های ورزشی یا قهرمانان ملی در صحنه‌های بین‌المللی حاضر می‌شوند و به رقابت با «دیگر» تیم‌های ورزشی و قهرمانان ملی سایر کشورها می‌پردازند، آن تیم ورزشی (مانند فوتبال، والیبال یا کشتی) به نماد ملی تبدیل می‌شود و سرنوشت آن‌ها برای همه اهمیت می‌یابد.	۷۲/۳	۶/۷	۲۱	۵/۰۳	مثبت	کم
۹	کشورها به زیرکی می‌توانند از ورزش در سیاست هویت‌سازی مد نظر خود استفاده کنند (وقتی همه مردم برای پیروزی و برد تیم‌های ورزشی ملی یا قهرمانان ملی شان یک شعار می‌دهند و در کنار هم قرار می‌گیرند، به نوعی وفاداری شان را به نمادهای ملی تقویت می‌کنند. پرچم‌های کشورشان را به دست می‌گیرند، به خاطر سرود ملی و برافراشته شدن پرچم‌شان می‌ایستند و نام کشورشان را با افتخار هم‌آوایی می‌کنند).	۴۶/۷	۲۴/۲	۲۹/۱	۴/۲۸	مثبت	کم

داده‌های جدول ۱، نشان می‌دهد که دیدگاه‌های پاسخ‌دهندگان به اثرات ورزش بر هویت ملی، در دامنه دیدگاه‌های موافق قرار گرفته و همگی پاسخ‌دهندگان دیدگاه مثبت و موافقی در این مورد اعلام کرده‌اند. از نظر ارزیابی میزان اهمیت نیز همه گویه‌ها در دامنه میزان ارزیابی «مثبت کم» قرار گرفته‌اند.

جدول ۲: دیدگاه نمونه تحقیق درباره اثرات ورزش بر ملیت و ناسیونالیسم

ردیف	گویه‌ها	دیدگاه مثبت	دیدگاه بی‌طرف	دیدگاه منفی	میانگین	نوع اثر	میزان اثر
۱	ورزش می‌تواند در خدمت برخی خرده هویت‌ها و گروه‌های قومی به ویژه آن‌هایی که به دنبال ترسیم سرنوشت مجزا برای خود هستند، نیز قرار گیرد.	۶۶/۶	۱۱/۷	۲۲/۷	۴/۹۰	مثبت	کم
۲	تاثیر ورزش بر گسترش قومیت‌خواهی و جدایی‌طلبی.	۷۶/۶	۱۹/۲	۱۴/۲	۵/۰۹	مثبت	کم
۳	ناسیونالیسم‌های قومی می‌توانند با اتکا به ورزش، در جهت رسیدن به خواست‌های خود استفاده کنند.	۷۶/۷	۵	۱۸/۴	۵/۲۶	مثبت	کم
۴	ورزش و توسعه قدرت و اقتدار قوم‌گرایان و ملی‌گرایان در مقیاس کشوری، منطقه‌ای و جهانی.	۷۶/۶	۶/۷	۱۶/۶	۵/۳۸	مثبت	کم
۵	ورزش و گسترش قلمروزدایی (کم‌رنگی مرزهای سیاسی و جغرافیایی)، تقویت ملی‌گرایی و سرزمین‌محوری.	۶۸/۴	۱۳/۳	۱۸/۴	۵/۰۱	مثبت	کم
۶	اگر برخی از قوم‌گرایان در ایران تقاضاهای قومی خود را از راه لباس تیم فوتبال‌شان و نمادهای ورزشی دنبال کنند و یک تیم فوتبال باشگاهی را جدای از تمام ایران بدانند، ورزش در جهت جدایی‌طلبی قومی عمل نموده است.	۷۸/۳	۷/۵	۱۴/۱	۵/۵۸	مثبت	متوسط
۷	در بسیاری از جوامع چند قومی به ویژه در جنوب غرب آسیا، برخی گروه‌های قومی جدایی‌طلب از ورزش و آوردگاه‌های ورزشی مانند مسابقات فوتبال برای تعقیب خواست‌های جدایی‌طلبانه استفاده می‌کنند و ناسیونالیسم قومی‌شان را در مقابل ناسیونالیسم ملی تحریک می‌نمایند.	۵۳/۳	۲۵	۱۹/۷	۴/۵۱	مثبت	کم
۸	ورزش کارکرد هویت‌ساز برای یک گروه قومی ایفا می‌کند و از آن در راستای تقویت و تحکیم پیوندهای قومی و خودنمایی در برابر هویت کلان ملی استفاده می‌شود.	۶۴/۲	۱۶/۷	۱۹/۲	۴/۸۴	مثبت	کم
۹	ورزش و افزایش جدایی‌های متقابل قومی.	۷۰/۸	۹/۲	۲۱/۲	۵/۰۸	مثبت	کم
۱۰	ظهور و گسترش فعالیت سازمان‌های قوم‌گرا در بستر ورزش.	۷۲/۵	۹/۲	۱۸/۳	۵/۲۴	مثبت	کم
۱۱	ورزش و گسترش جدایی‌خواهی.	۴۳/۳	۳۳/۳	۲۳/۳	۵/۲۸	مثبت	کم
۱۲	ورزش و گسترش تعامل واحدهای جدایی‌خواه‌دار پیوست ژئوپولیتیک در آسوی مرزها (مانند آذری‌ها در ایران).	۸۰/۹	۲/۵	۱۶/۷	۵/۷۰	مثبت	متوسط

طبق جدول ۲، همه پاسخ‌دهندگان دیدگاه خود را به اثرات ورزش بر ملیت و ناسیونالیسم، مثبت و موافق اعلام کرده‌اند. از نظر ارزیابی میزان اهمیت نیز اکثر گویه‌ها از دید پاسخ‌دهندگان در دامنه میزان ارزیابی «مثبت کم» قرار گرفته‌اند.

جدول ۳: دیدگاه نمونه تحقیق درباره اثرات ورزش بر دولت- ملت سازی

رتبه	گویه‌ها	دیدگاه مثبت	دیدگاه بی طرف	دیدگاه منفی	میانگین	نوع اثر	میزان اثر
۱	ورزش در برساخته شدن و تقویت کشورها و ملت‌ها تاثیر دارد.	۷۸/۳	۳/۲	۱۷/۵	۵/۴۱	مثبت	کم
۲	پیروزی‌های تیم ملی کلمبیا در جام جهانی ۲۰۱۴ نمود بارز تاثیر ورزش بر تقویت وحدت ملی بود؛ جایی که همه مردم این کشور (که همواره درگیر نزاع‌های خونین داخلی بوده است) به دلیل این موفقیت‌های بزرگ در کنار یکدیگر حس یکی بودن کردند.	۷۵	۵	۲۰	۵/۲۳	مثبت	کم
۳	ورزش وقتی با ناسیونالیسم عجین می‌شود، ورزش کاران را در قامت سربازان و مبارزینی قرار می‌دهد که برای شکوه و پیروزی یک ملت رقابت می‌کنند و موجب غرور ملی می‌شوند.	۴۵/۹	۲۲/۵	۳۱/۷	۴/۱۵	مثبت	کم
۴	ناسیونالیسم و حس میهن پرستی است که به ورزش کاران می‌آموزد به لباسی که به عنوان ورزشکار ملی بر تن کرده‌اند، فخر بورزند و برای به اهتزاز در آمدن پرچم و سرود ملی شان تلاش نمایند.	۶۹/۲	۱۹/۲	۱۱/۶	۵/۲۰	مثبت	کم
۵	با ورزش و پیروزی‌هایی که به دست می‌آید، عشق به وطن و باور به ارزش‌های ملی در میان مردم نیز تقویت می‌شود.	۷۴/۱	۷/۵	۱۸/۳	۵/۲۳	مثبت	کم
۶	در ورزش عشق به تیم تبدیل به میهن دوستی و دفاع از خاک وطن می‌گردد.	۶۵/۸	۱۸/۳	۱۵/۸	۴/۹۹	مثبت	کم
۷	ورزش وظیفه اثبات هویت دارد و نیز ایجادکننده روح جمعی است و مردم را به طریقه‌ای متحد برای رسیدن به اهداف مشترک، بسیج می‌کند.	۷۹/۱	۲/۵	۱۸/۴	۵/۵۵	مثبت	متوسط
۸	کشورهای مختلف از طریق مسابقات ورزشی به خصوص المپیک یا جام جهانی فوتبال سعی می‌کنند از ظرفیت بالای تبلیغاتی آن‌ها در جهت منافع خود استفاده کنند.	۷۵	۵	۲۰	۵/۱۷	مثبت	کم
۹	در جام جهانی فوتبال ۱۹۹۸ فرانسه، مسابقه فوتبال ایران با ایالات متحده به عنوان قدرت اول جهانی و کشوری که برای دو دهه روابط بسیار خصمانه و تنش‌زایی با آن داشته است، فرصتی بزرگ برای ایران بود تا در صحنه‌ای ورزشی آن را شکست دهد و از آن در راستای تبلیغ و تقویت ارزش‌ها استفاده کند.	۶۰/۹	۱۶/۷	۲۲/۵	۴/۷۸	مثبت	کم
۱۰	از موهبت فوتبال است که یک کشور کوچک (مانند قطر، بحرین، عراق و...) می‌تواند بزرگ شود.	۷۹/۱	۵/۸	۱۴/۹	۵/۴۶	مثبت	کم
۱۱	در سال‌های پس از انقلاب اگر چه ایران دو دوره المپیک را تحریم نمود و نیز علی‌رغم ۸ سال جنگ تحمیلی و تحمل فشارهای بین‌المللی در قالب تحریم‌ها و مجازات‌های مختلف، به طور کل حضور ایران در صحنه المپیک عمدتاً همراه با کسب موفقیت‌های بزرگ بوده است که اوج آن را می‌توان در کسب رتبه ۱۷ با ۴ طلا، ۵ نقره و ۳ برنز دید که ایران را بالاتر از کشورهایی مانند اسپانیا، برزیل، دانمارک، ترکیه، سوئیس، نروژ و کانادا قرار داد. کسب چنین موفقیتی آن‌هم در وضعیتی که ایران در بدترین شرایط بین‌المللی قرار داشت و با سنگین‌ترین تحریم‌ها و فشارهای بین‌المللی روبرو بود، در نوع خود موفقیتی بسیار بزرگ و افتخار آفرین بود که البته در این زمینه مانور تبلیغاتی بسیار گسترده‌ای نیز انجام شد.	۳۲/۵	۱۸/۳	۳۹/۲	۴/۰۶	مثبت	کم
۱۲	دریافت دو مدال برنز در المپیک ۲۰۰۸ پکن و ۲۰۱۲ لندن، توسط تکواندو کاران کشور افغانستان، رتبه این کشور را ۷۹ و ۸۰ در بین ۱۰۰ کشور قرار داد، که در ادوار حضور این کشور در میدان المپیک پیروزی بزرگ و افتخار آفرین به حساب می‌آید. این موضوع با توجه به اینکه کشور ثروتمند و قدرت مندی همچون عربستان سعودی تنها توانسته در تمامی دوره‌هایی که در المپیک حضور داشته است، ۳ مدال (۲ برنز و ۱ نقره) کسب کند این برای افغانستان افتخار و موفقیتی بزرگ و ارزشمند محسوب می‌شود.	۷۹/۱	۱/۷	۱۹/۱	۵/۶۸	مثبت	متوسط

با توجه به جدول ۲، دیدگاه‌های پاسخ‌دهندگان نسبت به اثرات ورزش بر دولت-ملت‌سازی همه در دامنه دیدگاه‌های مثبت قرار گرفته و تمامی پاسخ‌دهندگان دیدگاه مثبت و موافقی در این مورد بیان کرده‌اند. از نظر ارزیابی میزان اهمیت نیز اکثر گویه‌ها از دید پاسخ‌دهندگان در دامنه میزان ارزیابی «مثبت کم» قرار گرفته‌اند.

اولویت‌بندی و مقایسه شاخص‌ها

در این بخش از تحقیق، گویه‌های مربوط به هر کدام از شاخص‌های سه‌گانه مرتبط با هویت (هویت ملی، ملیت و ناسیونالیسم و دولت-ملت‌سازی) مقایسه و رتبه اهمیت هر کدام مشخص شده است. در واقع، وزن دارترین و مهمترین گویه‌ای که با هر کدام از شاخص‌های سه‌گانه تحقیق در ارتباط است، مشخص شده است.

جدول ۴: میانگین و رتبه گزاره‌های مرتبط با اثرات ورزش بر هویت ملی

رتبه	بار عاملی	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	گویه‌ها	
۱	۰/۹۵	۵۰	۲۱/۷	۱۰	۱/۷	۱/۷	۲/۵	۱۲/۵	ورزش در برساخته شدن و تقویت هویت‌های ملی تأثیر دارد.
۲	۰/۶۵	۱۵	۲۶/۷	۱۵	۱۹/۲	۹/۲	۵/۸	۹/۲	ورزش در قالب رقابت‌های بین کشورها، در تحکیم و تداوم نظام و مستغالیایی کشور-محور تأثیرگذار است.
۳	۰/۹۴	۵۵/۸	۲۱/۷	۵/۸	۰/۸	۰/۸	۳/۳	۱۱/۷	رقابت‌های ورزشی بین کشورها، نیروی ناسیونالیسم را برمی‌انگیزد و تصاویر ذهنی مثبتی بر مرزهای ملی را تقویت می‌کند.
۴	۰/۹۵	۷۰/۶	۱۱/۸	۱/۷	۰	۰/۸	۱/۷	۱۳/۴	ورزشی مانند فوتبال در تقویت روحیه ملی و اتحاد ملی و وفاداری بیش‌تر به ارزش‌های ملی تأثیرگذار است.
۵	۰/۵۵	۱۷/۵	۲۴/۲	۲۱/۷	۱۷/۵	۸/۳	۵	۵/۸	ملت‌ها از طریق پیکارهای ورزشی مانند فوتبال خود را در جهان معرفی می‌کنند و یا به نبرد با یکدیگر می‌روند.
۶	۰/۵۵	۲۱/۷	۲۲/۵	۱۳/۳	۱۳/۳	۶/۷	۱۰/۸	۱۰/۸	کارکرد ورزش، عموماً تجویز و تبلیغ یک هویت ملی خاص است؛ هویتی که بسته به این‌که کدام جناح سیاسی-مذهبی‌تر یا ملی‌تر- در یک برهه خاص زمانی وجه غالب را داشته، در تغییر بوده است.
۷	۰/۸۲	۴۱/۷	۲۲/۵	۱۵	۲/۵	۳/۳	۷/۵	۷/۵	ورزش مدرن و حرفه‌ای نقش مهمی در ساخت و قوام این جامعه تصویری و پیوند ذهنی ملت‌ها دارد.
۸	۰/۷۳	۲۲/۷	۳۲/۸	۱۶/۸	۶/۷	۵/۹	۴/۲	۱۰/۹	وقتی تیم‌های ورزشی یا قهرمانان ملی در صحنه‌های بین‌المللی حاضر می‌شوند و به رقابت با «دیگر» تیم‌های ورزشی و قهرمانان ملی سایر کشورها می‌پردازند، آن تیم ورزشی (مانند فوتبال، والیبال یا کشتی) به نماد ملی تبدیل می‌شود و سرنوشت آن‌ها برای همه اهمیت می‌یابد.
۹	۰/۲۱	۹/۲	۲۰	۱۷/۵	۲۴/۲	۱۰	۱۰/۸	۸/۳	کشورها به زیرکی می‌توانند از ورزش در سیاست هویت‌سازی مد نظر خود استفاده کنند (وقتی همه مردم برای پیروزی و برد تیم‌های ورزشی ملی یا قهرمانان ملی‌شان یک شعار می‌دهند و در کنار هم قرار می‌گیرند، به نوعی وفاداری‌شان را به نمادهای ملی تقویت می‌کنند. پرچم‌های کشورشان را به دست می‌گیرند، به دلیل سرود ملی و برافراشته شدن پرچم‌شان می‌ایستند و نام کشورشان را با افتخار هم‌آوایی می‌کنند).

جدول ۳، نشان می‌دهد که گویه‌های «ورزشی مانند فوتبال در تقویت روحیه ملی و اتحاد ملی و وفاداری بیش‌تر به ارزش‌های ملی تاثیرگذار است» با بار عاملی ۰/۹۵، «ورزش در بساخته شدن و تقویت هویت‌های ملی تاثیر دارد» با بار عاملی ۰/۹۵ و «رقابت‌های ورزشی بین کشورها، نیروی ناسیونالیسم را بر می‌انگیزد و تصاویر ذهنی مبتنی بر مرزهای ملی را تقویت می‌کند» با بار عاملی ۰/۹۴، به ترتیب مهم‌ترین گویه‌های مرتبط با اثرات ورزش بر هویت ملی از دیدگاه آزمودنی‌ها می‌باشند.

جدول ۵: میانگین و رتبه گزاره‌های مرتبط با اثرات ورزش بر ملیت و ناسیونالیسم

رتبه	گویه‌ها	فراوانی	میانگین	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	بار عاملی	رتبه
۱	ورزش می‌تواند در خدمت برخی خرده هویت‌ها و گروه‌های قومی به‌ویژه آن‌هایی که به‌دنبال ترسیم سرنوشت مجزا برای خود هستند، قرار گیرد.	۱۲۰	۵/۸	۶/۷	۹/۲	۱۱/۷	۱۱/۷	۳۱/۷	۱۵/۸	۰/۶۵	۱۰
۲	ورزش برگسترش قومیت‌خواهی و جدایی طلبی تاثیر دارد.	۱۲۰	۴/۲	۵	۵	۱۹/۲	۱۹/۲	۲۸/۳	۲۰/۸	۰/۷۵	۷
۳	ناسیونالیسم‌های قومی می‌تواند با اتکا به ورزش، در جهت رسیدن به خواست‌های خود حرکت کنند.	۱۲۰	۶/۷	۷/۵	۴/۲	۵	۵	۳۱/۷	۲۸/۳	۰/۸۸	۳
۴	ورزش و توسعه قدرت و اقتدار قوم‌گرایان و ملی‌گرایان در مقیاس کشوری، منطقه‌ای و جهانی.	۱۲۰	۵	۸/۳	۳/۳	۶/۷	۶/۷	۳۵/۸	۳۰	۰/۸۷	۴
۵	ورزش و گسترش قلمروزدایی (کم‌رنگی مرزهای سیاسی و جغرافیایی)، تقویت ملی‌گرایی و سرزمین-محوری.	۱۲۰	۱۰	۴/۲	۴/۲	۱۳/۳	۱۳/۳	۳۱/۷	۲۱/۷	۰/۷۳	۸
۶	اگر برخی از قوم‌گرایان در ایران تقاضاهای قومی خود را از راه لباس تیم فوتبال‌شان و نمادهای ورزشی دنبال کنند و یک تیم فوتبال باشگاهی را جدای از تمام ایران بدانند، ورزش در جهت جدایی طلبی قومی عمل نموده است.	۱۲۰	۸/۳	۳/۳	۲/۵	۷/۵	۷/۵	۲۰/۸	۴۶/۷	۰/۹۲	۲
۷	در بسیاری از جوامع چند قومی به‌ویژه در جنوب غرب آسیا، برخی گروه‌های قومی جدایی طلب از ورزش و آوردگاه‌های ورزشی مانند مسابقات فوتبال برای تعقیب خواست‌های جدایی طلبانه استفاده می‌کنند و ناسیونالیسم قومی‌شان را در مقابل ناسیونالیسم ملی تحریک می‌نمایند.	۱۲۰	۴/۲	۱۰	۷/۵	۲۵	۲۵	۱۷/۵	۱۰	۰/۵۴	۱۱
۸	ورزش کارکرد هویت‌ساز برای یک گروه قومی ایفا می‌کند و از آن در راستای تقویت و تحکیم پیوندهای قومی خود و خودنمایی در برابر هویت کلان ملی استفاده می‌شود.	۱۲۰	۶/۷	۹/۲	۳/۳	۱۶/۷	۱۶/۷	۲۶/۷	۱۷/۵	۰/۷۹	۶
۹	ورزش و افزایش جدایی‌های متقابل قومی.	۱۲۰	۵/۸	۱۰	۴/۲	۹/۲	۹/۲	۳۱/۷	۲۳/۳	۰/۶۵	۹
۱۰	ظهور و گسترش فعالیت‌سازمان‌های قوم‌گرا در بستر ورزش.	۱۲۰	۶/۷	۵/۸	۵/۸	۹/۲	۹/۲	۳۰/۸	۲۹/۲	۰/۸۴	۵
۱۱	ورزش و گسترش جدایی‌خواهی.	۱۲۰	۹/۲	۸/۳	۵/۸	۳۳/۳	۳۳/۳	۲۰	۷/۵	۰/۴۵	۱۲
۱۲	ورزش و گسترش تعامل واحدهای جدایی‌خواه‌دارای پیوست ژئوپولیتیک در آنسوی مرزها (مانند آذری‌ها در ایران).	۱۲۰	۹/۲	۴/۲	۳/۳	۲/۵	۲/۵	۲۰	۵۴/۲	۰/۹۳	۱

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که پاسخ‌دهندگان «ورزش و گسترش تعامل واحدهای جدایی خواه دارای پیوست ژئوپولیتیک در آنسوی مرزها (مانند آذری‌ها در ایران)» با بار عاملی ۰/۹۳، «اگر برخی از قوم‌گرایان در ایران تقاضاهای قومی خود را از راه لباس تیم فوتبال‌شان و نمادهای ورزشی دنبال کنند و یک تیم فوتبال باشگاهی را جدای از تمام ایران بدانند، ورزش در جهت جدایی طلبی قومی عمل نموده است» با بار عاملی ۰/۹۲ و «ناسیونالیسم‌های قومی می‌توانند با اتکا به ورزش، در جهت رسیدن به خواست‌های خود حرکت کنند» با بار عاملی ۰/۸۸ را به ترتیب جزو مهم‌ترین گویه‌های مرتبط با اثرات ورزش بر ملیت و ناسیونالیسم دانسته‌اند.

جدول ۶: میانگین و رتبه گزاره‌های مرتبط با اثرات ورزش بر دولت-ملت‌سازی

رتبه	گویه‌ها	وزن	میانگین	رتبه	میانگین	رتبه	میانگین	بار عاملی	رتبه
۱	ورزش در برساخته شدن و تقویت کشورها و ملت‌ها تاثیر دارد.	۱۲۰	۹/۲	۵	۳/۳	۳/۳	۱۱/۷	۰/۸۸	۳
۲	پیروزی‌های تیم ملی کلمبیا در جام جهانی ۲۰۱۴ نمود بارز تاثیر ورزش بر تقویت وحدت ملی بود؛ جایی که همه مردم این کشور (که همواره درگیر نزاع‌های خونین داخلی بوده است) به دلیل این موفقیت‌های بزرگ در کنار یکدیگر حس یکی بودن کردند.	۱۲۰	۹/۲	۸/۳	۲/۵	۵	۱۴/۲	۰/۸۷	۴
۳	ورزش وقتی با ناسیونالیسم عجین می‌شود، ورزشکاران را در قامت سربازان و مبارزینی قرار می‌دهد که برای شکوه و پیروزی یک ملت رقابت می‌کنند و موجب غرور ملی می‌شوند.	۱۲۰	۱۱/۷	۹/۲	۱۰/۸	۲۲/۵	۲۱/۷	۰/۲۵	۱۱
۴	ناسیونالیسم و حس میهن‌پرستی است که به ورزش کاران می‌آموزد به لباسی که به عنوان ورزشکار ملی بر تن کرده‌اند، فخر بورزند و برای به اهتزاز در آمدن پرچم و سرود ملی‌شان تلاش نمایند.	۱۲۰	۵/۸	۳/۳	۲/۵	۱۹/۲	۱۴/۲	۰/۷۴	۸
۵	با ورزش و پیروزی‌هایی که به دست می‌آید، عشق به وطن و باور به ارزش‌های ملی در میان مردم نیز تقویت می‌شود.	۱۲۰	۸/۳	۶/۷	۳/۳	۷/۵	۱۵/۸	۰/۸۶	۵
۶	در ورزش عشق به تیم تبدیل به میهن‌دوستی و دفاع از خاک وطن می‌گردد.	۱۲۰	۷/۵	۵	۳/۳	۱۸/۳	۲۰	۰/۶۳	۹
۷	ورزش وظیفه اثبات هویت دارد و نیز ایجادکننده روح جمعی است و مردم را به طریقه‌ای متحد برای رسیدن به اهداف مشترک، بسیج می‌کند.	۱۲۰	۱۰	۴/۲	۴/۲	۲/۵	۱۰/۸	۰/۹۱	۱
۸	کشورهای مختلف از طریق مسابقات ورزشی به خصوص المپیک یا جام جهانی فوتبال سعی می‌کنند از ظرفیت بالای تبلیغاتی آن‌ها در جهت منافع خود استفاده کنند.	۱۲۰	۸/۳	۷/۵	۴/۲	۵	۲۰/۸	۰/۷۷	۷
۹	در جام جهانی فوتبال ۱۹۹۸ فرانسه، مسابقه فوتبال ایران با ایالات متحده به عنوان قدرت اول جهانی و کشوری که برای دو دهه روابط بسیار خصمانه و تنش‌زایی با آن داشته است، فرصتی بزرگ برای ایران بود تا در صحنه‌ای ورزشی آن را شکست دهد و از آن در راستای تبلیغ و تقویت ارزش‌ها استفاده کند.	۱۲۰	۳/۳	۹/۲	۱۰	۱۶/۷	۱۹/۲	۰/۶۱	۱۰

۱۰	۱۲۰	۸/۳	۳/۳	۳/۳	۵/۸	۱۵/۸	۲۵	۳۸/۳	۰/۷۹	۶	از موهبت فوتبال است که یک کشور کوچک (مانند قطر، بحرین، عراق و...) می‌تواند بزرگ شود.
۱۱	۱۲۰	۱۲/۵	۱۵	۱۱/۷	۱۸/۳	۱۲/۵	۱۷/۵	۱۲/۵	۰/۲۱	۱۲	در سال‌های پس از انقلاب اگرچه ایران دو دوره المپیک را تحریم نمود و نیز علی‌رغم ۸ سال جنگ تحمیلی و تحمل فشارهای بین‌المللی در قابل تحریم‌ها و مجازات‌های مختلف، به‌طور کل حضور ایران در صحنه المپیک عمدتاً همراه با کسب موفقیت‌های بزرگ بوده است که اوج آن را می‌توان در کسب رتبه ۱۷ با ۴ طلا، ۵ نقره و ۳ برنز دید که ایران را بالاتر از کشورهایمانند اسپانیا، برزیل، دانمارک، ترکیه، سوئیس، نروژ و کانادا قرار داد. کسب چنین موفقیتی آن هم در وضعیتی که ایران در بدترین شرایط بین‌المللی قرار داشت و با سنگین‌ترین تحریم‌ها و فشارهای بین‌المللی روبرو بود، در نوع خود موفقیتی بسیار بزرگ و افتخارآفرین به‌شمار می‌آمد که البته در این زمینه مانور تبلیغاتی بسیار گسترده‌ای نیز انجام شد.
۱۲	۱۲۰	۵/۸	۵	۸/۳	۱/۷	۷/۵	۱۸/۳	۵۳/۳	۰/۹۰	۲	دریافت دو مدال برنز در المپیک ۲۰۰۸ پکن و ۲۰۱۲ لندن، توسط تکواندو کاران کشور افغانستان، رتبه این کشور را ۷۹ و ۸۰ در بین ۱۰۰ کشور قرار داد، که در ادوار حضور این کشور در میدان المپیک پیروزی بزرگ و افتخارآفرین به حساب می‌آید. این موضوع با توجه به اینکه کشور ثروتمند و قدرت‌مندی همچون عربستان سعودی تنها توانسته در تمامی دوره‌هایی که در المپیک حضور داشته است، ۳ مدال (۲ برنز و ۱ نقره) کسب کند، برای افغانستان افتخار و موفقیتی بزرگ و ارزشمند محسوب می‌شود.

۱۹۷

نتایج جدول ۵، حاکی از آن است که «ورزش وظیفه اثبات هویت دارد و نیز ایجادکننده روح جمعی است و مردم را به طریقه‌ای متحد برای رسیدن به اهداف مشترک، بسیج می‌کند» با بار عاملی ۰/۹۱، «دریافت دو مدال برنز در المپیک ۲۰۰۸ پکن و ۲۰۱۲ لندن، توسط تکواندو کاران کشور افغانستان، رتبه این کشور را ۷۹ و ۸۰ در بین ۱۰۰ کشور قرار داد که در ادوار حضور این کشور در میدان المپیک پیروزی بزرگ و افتخارآفرینی به حساب می‌آید. این موضوع با توجه به اینکه کشور ثروتمند و قدرت‌مندی همچون عربستان سعودی تنها توانسته در تمامی دوره‌هایی که در المپیک حضور داشته است، ۳ مدال (۲ برنز و ۱ نقره) کسب کند، برای افغانستان افتخار و موفقیتی بزرگ و ارزشمند محسوب می‌شود» با بار عاملی ۰/۹۰ و «ورزش در بر ساخته شدن و تقویت کشورها و ملت‌ها تاثیر دارد» با بار عاملی ۰/۸۸، از جمله مهم‌ترین گویه‌های مرتبط با تاثیر ورزش بر دولت-ملت سازی می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این تحقیق نشان داد که ورزش بر گرایش‌های هویت‌خواهانه- شامل هویت ملی، ملیت و ناسیونالیسم و دولت-ملت سازی- اثرگذار است. در واقع، ورزش در طول حیات خود همیشه با گروه‌های قدرت و دولت‌های وقت و همچنین با سیاست‌های کلی قوانین و مقررات عمومی جامعه به شکل‌های مختلف ارتباط داشته است. طی سال‌های گذشته و همگام با فرآیند جهانی شدن، ارتباط بین گروه‌های قدرت و ورزش نمود بیشتری پیدا کرده است؛ به طوری که امروزه ورزش به‌عنوان یک ابزار سیاسی مؤثر در دست گروه‌های

قدرت و سیاستمداران افتاده است. هر کس مدتی در یک سازمان ورزشی به سر برده، به سادگی و وضوح تایید می‌کند که بسیاری از سازمان‌های ورزشی به صورت عوامل بزرگ قدرت و سیاست درآمده‌اند (زرگر، ۱۳۹۴: ۱۷). برخی از کارشناسان و متخصصان علوم ورزشی معتقدند که ورزش ارتباطی مؤثر با سیاست ندارد، اما همه آن‌ها به نحوی در مباحث خویش ورزش را با سیاست به معنایی خاص مرتبط می‌دانند. اینان معتقدند که ورزش در شکل‌های مختلف (آماتور، حرفه‌ای و تفریحی) به عنوان عاملی مؤثر در پیشبرد اهداف دموکراتیک و سیاست‌های کلی آن جامعه در زمینه‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و همچنین تقویت سیاست ملی و رفع اختلافات سیاسی بین دولت‌ها مطرح شده است. یک نگاه حرفه‌ای کوتاه و گذرا به تاریخ گذشته ورزش نشان می‌دهد که ورزش به ویژه ورزش‌های قهرمانی پیوسته با سیاست‌های کلی جوامع در ارتباط بوده و از آن تأثیر گرفته است. بی تردید، هنگامی که دوکوبرتن اصول المپیک نوین را در ژانویه ۱۹۸۴ ارائه کرد، ورزش را به طور کامل جدا از سیاست ندیده است. وی امیدوار بود فعالیت‌های ورزشی و بازی‌های المپیک قادر باشد روابط سیاسی بین ملت‌ها را بهبود ببخشند. او امیدوار بود که کمیته بین‌المللی المپیک هر چهار سال، نمایندگان ورزشی همه کشورهای جهان را دور هم جمع کند و روح واحد بین‌المللی توسط بازی‌های جوانمردانه و مصلحانه تقویت گردد (زرگر، ۱۳۹۴: ۱۹). در واقع، ورزش وسیله‌ای برای کسب موقعیت اجتماعی در مقیاس محلی، ملی یا جامعه جهانی است؛ چنان که دولت‌ها انواع یارانه‌ها را برای تیم‌های ملی در بازی‌های المپیک قائل می‌شوند تا بتوانند از طریق ورزشکاران ملی دارای وجهه اجتماعی در مقیاس جهانی گردند. دولت‌ها برای ورزشکاران در داخل کشورشان انواع مراکز ورزشی، باشگاه‌های اختصاصی در مقیاس استانی، ملی و نهادهای آموزشی خاص را ایجاد می‌کنند تا با آماده کردن آن‌ها برای میادین بین‌المللی زمینه را برای موفقیت بیشتر آن‌ها فراهم آورند و از طریق کسب موفقیت آن‌ها در صحنه‌های جهانی، به اعتباری در مقیاس فرا منطقه‌ای و بین‌المللی دست پیدا کنند. کسب اعتبار از طریق ورزش به خصوص در بین گروه‌های قومی و نژادی در داخل یک کشور مرسوم می‌باشد. همچنین در مقیاس جهانی کسب اعتبار از طریق ورزش به ویژه برای کشورهای کوچک یا کشورهای تازه استقلال یافته از اهمیت بالایی برخوردار است که سبب شناسانده شدن این کشورها به جهانیان می‌گردد. موفقیت ورزشی در یک رشته خاص سبب ایجاد هویت خاص در بین یک گروه یا جامعه می‌شود و احساس یکی بودن و متحد بودن را در بین آن‌ها تقویت می‌نماید (رئیس السادات، ۱۳۹۵). از سوی دیگر، ورزش سازوکار مفید و مؤثری برای نزدیک کردن خرده فرهنگ‌ها با یکدیگر است. در مسابقات جهانی اهتزاز پرچم و پخش سرود ملی یک کشور به دنبال پیروزی ورزشکاران وابسته به خرده فرهنگ‌های مختلف و یا فرهنگ اصلی آن کشور بازگوکننده و تأکید کننده وحدت ملی در آن کشور است. ورزش در مقیاس بین‌المللی به گونه‌ای دیگر نیز در تقویت هویت ملی مؤثر است؛ به طوری که پیروزی تیم‌های ورزشی در میدان‌های جهانی باعث افزایش غرور ملی می‌گردد و به طور خودجوش مردم را به سوی جشن و شادمانی می‌برد به ویژه اگر این پیروزی بر یک دشمن قوی سیاسی و یا یک رقیب پرتوان ورزشی باشد که نمونه‌ای از آن به هنگام پیروزی تیم ملی فوتبال جمهوری اسلامی ایران بر تیم‌های ملی فوتبال آمریکا و استرالیا مشاهده شد (ملکوتیان، ۱۳۹۵: ۲۸). همچنین حکومت‌ها در تلاش

برای کسب موقعیت و به رسمیت شناخته شدن، سرمایه‌گذاری زیادی برای تیم‌های ملی‌شان برای شرکت در مسابقات بین‌المللی به خصوص بازی‌های المپیک انجام می‌دهند. مسئولان حکومتی از ورزش بین‌المللی برای مشروعیت بخشیدن حکومتشان در قلمرو جهانی استفاده می‌کنند و اعتقاد دارند که کسب مدال‌ها باعث افزایش وجهه حکومت در جهان خواهد شد (Walters, 2018: 52). این یک دلیل مهم برای این سؤال است که چرا حکومت‌ها پاداش‌های زیادی را برای ورزشکارانی که در سطوح بین‌المللی مدال کسب می‌کنند، پرداخت می‌نمایند. به‌عنوان نمونه، در بازی‌های المپیک ۲۰۰۸ پکن، کشور یونان به هر ورزشکاری که در این بازی‌ها مدال طلا گرفت ۳۰۰/۰۰۰ هزار دلار، نقره ۲۰۰/۰۰۰ هزار دلار و برنز ۱۰۷/۰۰۰ هزار دلار به همراه یک شغل مناسب و قراردادهای تبلیغاتی با ارزش اعطا کرد. کشور روسیه نیز به ورزشکاران طلائی ۵۰/۰۰۰ هزار دلار، نقره‌ای ۳۰/۰۰۰ هزار دلار و برنز ۲۰/۰۰۰ هزار دلار در کنار پاداش‌های دیگر به ارزش ۵۰۰/۰۰۰ هزار دلار پرداخت کرد (Quiroga, A., 2019: 32).

از منظر ژئوپولیتیک، وقتی تیم‌های ورزشی یا قهرمانان ملی در صحنه‌های بین‌المللی حاضر می‌شوند و به رقابت با «دیگر» تیم‌های ورزشی و قهرمانان ملی سایر کشورها می‌پردازند، آن تیم ورزشی (مانند فوتبال، والیبال یا کشتی) به نماد ملی تبدیل می‌شود و سرنوشت آن‌ها برای همه اهمیت می‌یابد. همه از پیروزی آن‌ها و برافراشته شدن پرچم‌شان احساس شرف و شور می‌کنند و از شکست‌های‌شان غمگین و اندوهگین می‌شوند. پیروزی یا شکست هرچه باشد، همه با هم و در کنار هم می‌خندند، احساس شادی و شرف می‌کنند و یا می‌گریزند، اندوهگین می‌شوند و یا حسرت می‌خورند. در این جاست که ورزش تاثیر عمیق خود را در هویت‌سازی و ملت‌سازی نشان می‌دهد. تیم‌های ورزشی‌شان یا قهرمانان‌شان که پیروز می‌شوند، انگار همه آن‌ها پیروز شده‌اند و شکست هم برای همه آن‌هاست. همه آن‌ها که یک جسم و روح واحد هستند و «دیگرانی» که در مقابل تیم‌های ملی‌شان و قهرمانان‌شان می‌ایستند و ملتی «دیگر» هستند، متمایز از «ما»، ملت ما. کشورها به زیرکی می‌توانند از ورزش در سیاست هویت‌سازی مد نظر خود استفاده کنند. وقتی همه مردم برای پیروزی و برد تیم‌های ورزشی ملی یا قهرمانان ملی‌شان یک شعار می‌دهند و در کنار هم قرار می‌گیرند، به نوعی وفاداری‌شان را به نمادهای ملی تقویت می‌کنند. پرچم‌های کشورشان را به دست می‌گیرند، به دلیل سرود ملی و برافراشته شدن پرچم‌شان می‌ایستند و نام کشورشان را با افتخار هم‌آوایی می‌کنند. حتی لباس قهرمانان‌شان به‌عنوان نماد ملی حرمت و تقدس می‌یابد و بدان عشق می‌ورزند و این یعنی تحکیم وفاداری ملی؛ وفاداری ملی که کشورها به آن همواره نیاز دارند و از طرق مختلف تلاش می‌کنند که آن‌ها همواره محکم و استوار نگاه دارند. به همین علت است که برخی معتقدند ورزش تنها یک ماجرای ساده نیست، بلکه یک متن چند لایه است که در شکل دادن هویت جامعه نقش دارد. از منظر ژئوپولیتیک، ورزش مدرن حرفه‌ای هویت‌ساز است و در برساخته شدن و قوام ملت بسیار نافذ است و به همین دلیل است که کشورها در این زمینه بسیار هزینه می‌کنند. همان‌گونه که ورزش می‌تواند در تحکیم هویت ملی و پیشرفت ملت‌سازی در کشورهای مختلف تاثیر مثبتی داشته باشد، در مقابل می‌تواند در خدمت برخی خرده‌هویت‌ها و گروه‌های قومی به ویژه آن‌هایی که به دنبال ترسیم سرنوشت مجزا برای خود هستند نیز قرار گیرد. در چنین وضعیتی می‌توان گفت که کارکرد

ورزش می‌تواند پارادوکسیکال یا متناقض باشد. اگر یک کشور چند قومی نتواند به خوبی از آن در جهت تحکیم وفاداری‌های ملی و تقویت هویت ملی واحد استفاده کند، امکان دارد که ناسیونالیسم‌های قومی بدان دست یازند و از آن در جهت رسیدن به خواست‌های خود استفاده کنند. به عنوان نمونه، تیم ملی فوتبال اسپانیا نماد ملت واحد اسپانیا است و وقتی که تمام مردم این کشور فارغ از تعلقات محلی و قومی‌شان بدان عشق می‌ورزند و نسبت به سرنوشت آن یک احساس واحد دارند، کشور اسپانیا در تحکیم وفاداری‌ها و تقویت هویت ملی واحد موفق خواهد بود، ولی در مقابل اگر مردم کاتالونیا تیم فوتبال خود یعنی بارسلونا را مجزا از تمام اسپانیا بدانند و خواست‌های قومی خود را از طریق لباس آبی و اناری تیم فوتبال‌شان دنبال کنند، ورزش در خدمت جدایی طلبی قومی عمل نموده است. در کشوری مانند اسپانیا که همواره از نظر فرهنگ ملی، هویت ملی، یکپارچگی و انسجام ملی و به طور کلی ملت‌سازی با مسائل و مشکلات بزرگی دست به‌گریبان بوده است، فوتبال می‌تواند در حل این مسائل و یا حداقل تعدیل آن‌ها و فراهم کردن زمینه برای پیشرفت ملت‌سازی بسیار مهم و اثرگذار باشد (Koch, 2018: 212). در برخی از جوامع چند قومی به‌ویژه در جهان سوم، برخی گروه‌های قومی جدایی طلب از ورزش و آوردگاه‌های ورزشی مانند مسابقات فوتبال در راستای پیگیری خواست‌های جدایی طلبانه استفاده می‌کنند و ناسیونالیسم قومی‌شان را در مقابل ناسیونالیسم ملی تحریک می‌نمایند. در این صورت ورزش کارکرد هویت‌سازی برای یک گروه قومی را ایفا کرده و از آن در راستای تقویت و تحکیم پیوندهای قومی خود و خودنمایی در برابر هویت کلان ملی استفاده می‌شود. آنچه از نتایج این تحقیق برمی‌آید، با یافته‌های پژوهش لویز و اوبرایان^۱ (۲۰۱۹)، ناهمسو است. آنچنان که به نظر می‌رسد ورزش در کشورهایی که تفاوت‌های قومی دارند، بیشتر به عنوان فضایی برای نمایش تعلقات قومی عمل می‌کند؛ درحالی که نتایج تحقیق لویز و اوبرایان نشان می‌دهد که ورزش می‌تواند فضای بیشتری را برای همگرایی درونی و بیرونی کشورها فراهم کند. از سوی دیگر، نتایج این تحقیق با یافته‌های پژوهش سنون جونگ^۲ (۲۰۲۰) مشابهت دارد. همچنان که تحقیق سنون جونگ نیز نشان داد، ورزش بسته به واقعیت‌های ژئوپولیتیکی حاکم بر کشورها تغییر نقش می‌دهد و از میان دیگر پدیده‌های اجتماعی، ورزش از ظرفیت بیشتری برای بروز و نمود گرایش‌های هویت خواهانه در چارچوب ناسیونالیسم و قوم‌گرایی برخوردار است.

پژوهش حاضر به مدیران، مسئولان، کارشناسان و برنامه‌ریزان کشور در امر ورزش و ژئوپولیتیک ورزش پیشنهاد می‌کند که نقش ورزش را در مسائل هویتی و ملی گرایانه به عنوان یک اصل راهبردی در سیاست‌های کلان ملی و کشوری در نظر بگیرند. همچنین از پژوهش‌هایی که در زمینه ژئوپولیتیک ورزش انجام می‌شود، در سیاست‌گذاری‌های ورزشی به‌ویژه پیرامون مسائل سیاست خارجی، قومیت‌ها، هویت ملی و مدیریت گسل‌های قومی - مذهبی استفاده شود.

نویسندگان این مقاله تقدیر و تشکر خود را از حمایت و پشتیبانی «صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور» و سایر همکاران در دانشگاه خوارزمی ابراز می‌دارند.

1. Lopez and O'Brien

2. Seon-Jong

منابع

- احمدی پور، زهرا. (۱۳۹۲). «مفهوم سازی ژئوپولیتیک ورزش». فصلنامه ژئوپولیتیک. سال نهم، شماره دوم، صص ۱-۴۸.
- خیبری، محمد و فتاحی زاده، ابوذر. (۱۳۹۸). «دیپلماسی ورزشی: ایجاب و تحدید یک مفهوم راهبردی سیاسی». فصلنامه مطالعات راهبردی ورزش و جوانان. دوره ۱۸، شماره ۴۳، صص ۱۴۳-۱۶۴.
- جرفی، عبدالامیر و رسولی، آناهیتا. (۱۳۹۳). «جهانی شدن ورزش و تأثیر آن بر سیاست خارجی ایران». فصلنامه علوم سیاسی. سال اول، شماره ۱، صص ۱۸۵-۱۹۶.
- چرنوشنکو، داوید. (۱۳۹۴). مدیریت پایدار ورزش. مهری آذری. تهران: کمیته ملی المپیک
- حافظ نیا، محمد رضا. (۱۳۹۰). اصول و مفاهیم ژئوپولیتیک. مشهد: انتشارات پاپلی
- رجائی، محمدعلی. (۱۳۹۵). «بررسی قابلیت ها و پتانسیل های توریسم ورزشی ایران». اولین همایش ملی ورزش و شهر.
- رئیس السادات، سیدمحمدتقی. (۱۳۹۵). «ژئوپولیتیک ورزش جستاری در صلح جغرافیایی». پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته جغرافیای سیاسی، دانشگاه خوارزمی.
- زرگر، افشین. (۱۳۹۴). «ورزش و روابط بین الملل: جنبه های مفهومی و تئوریک». فصلنامه علوم سیاسی. دوره ۱۱، شماره ۳۱، صص ۷-۴۸.
- غفوری، فرزاد و هنرور، افشار. (۱۳۹۶). «نظر متخصصان تربیت بدنی درباره اثر جهانی سازی بر راهبردهای تربیت بدنی و ورزش». فصلنامه پژوهش در علوم ورزشی. سال سوم، شماره ۱۷، صص ۵۱-۶۱.
- مالمیر، مهدی. (۱۳۹۵). «اثرات ورزش بر توسعه شهری». تهران: سومین همایش ملی شهر و ورزش، دانشگاه شهید بهشتی.
- مجتهدزاده، پیروز. (۱۳۹۱). جغرافیای سیاسی و سیاست جغرافیایی. تهران: انتشارات سمت
- ملکوتیان، مصطفی. (۱۳۹۵). «ورزش و سیاست». فصلنامه سیاست. دوره ۳۹، شماره ۲، صص ۲۵-۳۹.
- Alegi, P. (2018). "Soccer and Human Rights: Chief Luthuli, Alan Paton, Dennis Brutus and the 2010 World Cup". Natal: University of KwaZulu, South Africa.
- Bloyce, D. and Smith, A. (2019). **Sport Policy and Development. An introduction.** Oxon: Routledge
- Cho, H. (2018). **International Sporting Events, Nationalism and Sport Diplomacy: The Evolving Relationships between North and South Korea from 1978 to 2007.** Oxford University Press
- Cooper, I. (2014). **Game, Set and Match: lawn Tennis, From Early Origins to Modern Sport. Sport Histories: Figuration Studies of the Development of Modern Sports.** London: Routledge
- Dowse, S. (2017). **Power Play: International Politics, Germany, South Africa and the FIFA World Cup.** Johannesburg, South Africa: South African Institute of International Affairs (SAIIA)
- Elias, N. and Dunning, C. (2018). "Peace building though sport? An introduction to sport for development and peace". Conflict ology, 4(1): 24-33.

- Green, M. and Houlihan, B. (2015). **Elite Sport Development. Policy Learning and Political Priorities**. London: Routledge
- Grix, J. and Carmichael, F. (2019). “**Why do governments invest in elite sport? A polemic**”. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 4(1): 73-90.
- Guoqi, X. (2019). **The Sport of Ping-Pong Diplomacy, Ch. Five, in Olympic Dreams: China and Sports 1895-2008**. Cambridge, MA: Harvard University Press
- Houlihan, B. (2017). **Sport, Policy and Politics. A comparative Analysis**. London: Routledge
- Houlihan, B. and White, A. (2012). **The Politics of Sports Development. Development of Sport or Development through Sport?** London: Routledge
- Houlihan, B. and Zheng, J. (2013). **The Olympic s and elite sport policy: Where will it all end?** London: Taylor & Francis
- Kahtani, K., Protheroe, J., Slight, S., Demarzo, M., Blakeman, T., Barton, C., Brijnath, B. and Roberts, N. (2013). “**Can the London 2012 Olympics ‘inspire a generation’ to do more physical or sporting activities? An overview of systematic reviews**”. *BMJ Open*, 3(1): 60-75.
- Koch, N. (2018). “**The geopolitics of sport beyond soft power: event ethnography and the 2016 cycling world championships in Qatar**”. *Sport in Society*, 21(12): 210-231.
- Lopez, R.D.A & O’Brien, C. (2019). “**Gymnastics and globalization in spite of cultural difference**”. *International Sports Studies*, 23(1-2): 59-67.
- Merkel, U. (2015). “**The Politics of Sport and Identity in North Korea**”. *The International Journal of the History of Sport* 31(3): 376–90.
- Quiroga, A. (2019). **Football and National Identities in Spain: The Strange Death of Don Quixote**. New York City: Palgrave Macmillan.
- Radchenko, S. (2018). “**It’s Not Enough to Win: The Seoul Olympics and the Roots of North Korea’s Isolation**”. *The International Journal of the History of Sport*, 29(9): 123–139.
- Seon-Jong, K. (2020). “**Sport and politics in the Republic of Korea**”. PhD thesis in fulfilment of the requirements for the award of the Degree of PhD in the School of Linguistic and International Studies, University of Surrey.
- Smart, B. (2017). “**Not playing around: global capitalism, modern sport and consumer culture**”. *Global Networks*, 7(20): 113-134.
- Swart, K., Bob, U., Knott, B. and Salie, M. (2017). “**A sport and sociocultural legacy beyond 2010: A case study of the Football Foundation of South Africa**”. *Development Southern Africa*.
- Walters, G. (2018). “**Bidding for Major Sporting Events: Key Issues and Challenges faced by Sports Governing Bodies in the UK**”. London: Birkbeck University of London